

CYBERBULLYING: DOMINANȚII ANONIMI

Vlada USATĂ¹,
Cristina LAZARIUC^{2*}

¹Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Calculatoare, Informatică și Microelectronică, Departamentul Ingineria Software și Automatică, grupa TI-201, Chișinău, Republica Moldova

²Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Istorie, Arheologie și Filosofie, drd., anul II, Chișinău, Republica Moldova

*Autorul corespondent: Lazariuc Cristina, cristina.lazariuc@ssu.utm.md

Rezumat. *The rise of technology has allowed all behaviors identified as bullying to take place online, on social networks, via e-mail or other platforms. These are called cyberbullying, which manifests itself even more easily because it is much easier for a person to hide behind screens and adopt certain behaviors. The ability to be anonymous in the virtual environment encourages aggressors and allows behaviors that, in real life, would not be put into practice. Therefore, it is very important to know the basic strategies to prevent cyberbullying, awareness and education being the most important ones. In this regard, the schools have to create a climate in which cyberbullying is seen by everyone as unacceptable and as a violation of human rights.*

Cuvinte cheie: agresor, bullying, hărțuire cibernetică, martori, victimă.

Introducere

Internetul și în mod special site-urile de socializare sunt astăzi principalul mod de comunicare atât între tineri, cât și pentru generațiile mai în vârstă. Oamenii comunică oricând, cu oricine și despre orice, postează diferite informații despre sine sau pe anumite domenii, primind pentru acestea reacții și comentarii din partea celor activi în mediul online. Pentru că vorbim despre o societate democratică unde fiecărui cetățean îi este garantată respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, este important să remarcăm că unul dintre aceste drepturi pe care absolut orice persoană ține să și-l manifeste este dreptul la libera exprimare a opiniei, care este invocat ori de câte ori sunt expuse puncte de vedere antagonice, ori de câte ori cineva încearcă să impună un punct de vedere sau să nege dreptul la existență a unei alte opinii, ori de câte ori aceea idee exprimată lezează demnitatea altuia, dar nu fiecare conștientizează că acest drept trebuie raportat și la ceilalți care la fel au dreptul să-și exprime liber opinia într-o polemică, și aceste opinii trebuie respectate și acceptate, chiar dacă nu corespund cu cea a emițătorului inițial. Dar ce facem atunci când societatea mediului online ne demonstrează contrariul, iar ideile noastre liber expuse nu sunt întâlnite cu brațele deschise? Ce se întâmplă când în urma expunerii unei opinii, anumiți indivizi încep a insulta sau a scrie mesaje private care au un conținut agresiv, ofensator, violent sau amenințător, și cum se identifică astfel de acțiuni? Mai mult, ce facem atunci când persoana din spatele monitorului se ascunde sub anonim care nu ne permite să aflăm absolut nici un fel de informație veridică despre acesta, ceea ce ne face vulnerabili și neprotejați? Cum reacționăm și cum ne protejăm de astfel de persoane? Este vre-o justificare sau pedeapsă pentru un astfel de comportament? În acest articol, urmează să realizăm o reflecție asupra acestor situații-problemă care afectează nemijlocit comunicarea online, dar și securitatea online a fiecărui utilizator, fie el conștient de aceste situații și gata de a reacționa în raport cu ele, de a se apăra sau de a preveni producerea altora de intensitate mai mare, fie el victimă, care nici nu intuiește efectele negative pe care aceste comportamente anonime le pot avea asupra personalității sale.

Esența bullying-ului și efectele sale.

Toate aceste situații-probleme enumerate mai sus se regăsesc ca fațete ale fenomenului de bullying, iar, mai concret, acest comportament în mediul on-line capătă eticheta de cyber-bullying

(hărțuire cibernetică), ce reprezintă, în sine, un sistem acțiuni care utilizează tehnologiile informației și comunicației pentru a susține un comportament deliberat, repetat și ostil al unui individ sau grup de indivizi, care este destinat să dăuneze unei persoane anumite sau unui grup de persoane. Așadar, pentru a înțelege ce reprezintă *cyberbullingul*, în esență, este necesar mai întâi a explica ce reprezintă însuși *bullying-ul*, astfel va fi mai ușor de determinat care este rădăcina problemei or *cybe-bullying-ul* nu este nimic altceva decât o formă a *bullying-ului*.

Fenomenul de „bullying” reprezintă orice lezare fizică, verbală și socială, având efecte devastatoare atât asupra psihicului unui copil sau adolescent, cât și asupra unei persoane adulte. Acesta îmbracă forma agresiunilor directe sau indirecte, excluseri, farse cu caracter denigrator, umilitor sau intimidant. Pentru ca un abuz fizic sau emoțional să fie considerat ca aparținând fenomenului de *bullying*, acesta trebuie să prezinte careva caracteristici, și anume: să fie intenționat, să fie consecvent sau altfel spus să aibă caracter repetitiv și să existe o inegalitate clară între forțe, agresorul considerându-se superior victimei, adică având capacitatea de a o domina. *Bullying-ul* este prezent practic în toate sferile sociale. Oamenii se întâlnesc cu acest fenomen la muncă, la cumpărături, în transport, în familie, în mediul academic, în relația cu prietenii sau cu reprezentanții de aceeași vârstă cu ei. Cu toate acestea, statistica din ultima perioadă demonstrează că cel mai des, *bullying-ul* se înregistrează în instituțiile de învățământ de la toate nivelurile.

Deseori termenul de *bullying* (engl. *to bully* – a teroriza), se confundă cu termenul de *mobbing* (engl. *mob* - „mulțime dezorganizată, angajată în violență fără reguli) care se referă tot la hărțuirea psihologică. Leymann consideră însă, că în ciuda faptului că există multe elemente comune, semnificativă rămâne diferența între cei doi termeni: *bullying-ul* este specific mai ales mediului școlar, iar *mobbing-ul* – mediului organizațional. În vreme ce *mobbing-ul* vizează victime ce provin din rândurile persoanelor calificate peste medie, în cadrul unui proces de *bullying* agresorul testează terenul pentru a vedea dacă între angajații noi există, așa-numitele „ținte ușoare. *Mobbing-ul* presupune o agresiune mai puțin exprimată fizic, spre deosebire de *bullying* care recurge mai degrabă la agresiunea de tip fizic. Din acest motiv, în cazurile de *bullying*, agresorul are șanse mai mari să fie pedepsit [1]. Pentru ca acest fenomen să fie stopat, este crucial ca persoanele să înțeleagă cu adevărat cât de traumatizant poate fi *bullying-ul*. Efectele acestui fenomen pot fi: izolare socială; răni produse la nivel fizic și efectele acestora la nivel psihic: care contribuie la un nivel de stres ridicat; anxietate; depresie; apariția unui sentiment de rușine; tulburări ale somnului; modificări ale obiceiurilor alimentare; scăderea stimei de sine; dureri de cap, de stomac, musculare (pot fi simptome psihosomatice, ce nu au o cauză medicală cunoscută); precum și performanțe școlare reduse din cauza scăderii capacității de concentrare.

Ce reprezintă fenomenul de cyberbulling și cine sunt „dominanți anonimi”

Avântul tehnologiei a permis ca toate comportamentele identificate ca fiind *bullying*, să poată avea loc și în mediul online, pe rețelele sociale, prin e-mail sau alte platforme. Acestea poartă numele de **cyberbulling**, care se manifestă și mai ușor, pentru că este mult mai facil ca o persoană să se ascundă în spatele unor ecrane și adopte anumite comportamente. Mai mult, oricine are un smartphone cu conexiune la Internet poate hărțui pe altcineva, fără a fi nevoit să își dezvăluie identitatea reală. În așa mod, *cyberbulling-ul* nu rămâne limitat de curtea școlii sau de colțurile străzii, ci poate avea loc 24 de ore din 24. Acesta presupune hărțuirea și amenințarea în mediul online și implică mai multe persoane, fără a necesita puterea fizică. Specialistul canadian în educație, Bill Belsey, a fost cel care a lansat acest termen, definindu-l astfel: ”Cyberbulling-ul implică utilizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale pentru a sprijini un comportament deliberat, repetat și ostil, desfășurat de către un individ sau un grup, care este destinat să aducă prejudicii altor persoane” [2]. Drept exemple de forme de manifestare a hărțuirii cibernetice pot servi formele de comunicare care urmăresc să intimideze, să controleze, să manipuleze, să discrediteze sau să umilească destinatarul. În ceea ce privește dominația anonimilor, aceștia sunt persoanele care se consideră îndreptățiți să realizeze acțiunile enumerate mai sus, protejându-și în același timp propria persoană de un efect asemănător. Astfel, persoanele

care realizează, în mediul online, acțiuni identificate ca fiind bullying, se numesc **agresori cibernetici**. Un agresor cibernetic poate fi o persoană pe care victima o cunoaște sau un străin. La fel, un agresor cibernetic poate fi anonim și poate solicita implicarea altor persoane online care nici măcar nu știu cine este victima. Practica hărțuirii cibernetice nu se limitează la copii și, în timp ce comportamentul este identificat prin aceeași definiție, atunci când este practicat de adulți, distincția în grupele de vârstă se referă uneori la abuz ca *cyberstalking* sau *cyberharment* atunci când este comis de adulți față de adulți. Tacticile obișnuite folosite de cyberstalker sunt efectuate în forumuri publice, rețele sociale sau site-uri de informații online și sunt menite să amenințe câștigurile, angajarea, reputația sau siguranța victimei. Mulți cyberstalkers încearcă să distrugă reputația victimei lor și să întoarcă alte persoane împotriva acesteia.

Persoanei care hărțuiește sau hărțuitorului nu i poate stabili un profil exact. Acesta poate fi un elev disciplinat sau mai puțin disciplinat, angajatul lunii sau din contra un angajat problematic, un cadru didactic cu grad superior sau femeia de servicii, poate fi un individ sociabil, activ sau, din contra, timid și retras. De asemenea, persoana care participă în hărțuirea online o poate face involuntar, din dorința de a se asocia unei păreri sau poziții, sau o poate face intenționat, având scopul de a umili, speria pe cineva. *Publicul sau martorii* sunt utilizatorii online care observă o situație de hărțuire, urmăresc activ comentariile scrise, citește mesajele denigratoare în adresa cuiva, accesează filmulețele în care un individ sau abuzat fizic și emoțional, dar nu întreprind nimic. Martorii pot trece foarte ușor în grupul hărțuitorilor sau pot deveni la rândul lor victime ale hărțuirii. Numărul celor care asistă hărțuirea în mediul online este mereu în creștere, din cauza posibilității de a copia, republica sau distribui conținutul postat. Cu toate că se aseamănă cu hărțuirea tradițională, Cyberbullying-ul poate avea un impact negativ mai mare asupra victimei din cauza faptului că agresorul se află sub protecția anonimatului. Astfel, victima devine mai ușor de exploatat, informațiile postate în mediul online persistând suficient de mult timp încât să își atingă scopul. De obicei agresorii anonimi sunt cei care vor să pară o „putere” în mediul online, permițându-și acțiuni din domeniul bullying-ului, dar își ascund intenționat identitatea pentru a nu putea fi trași la răspundere. În majoritatea cazurilor aceștea apelează la următoarele forme de hărțuire cibernetică, [3] și anume:

1. *Trolling* (întărâtarea) – reprezintă insultarea violentă a unei persoane, în mediul online, atât de tare încât să provoace victima să răspundă. De obicei, aceste atacuri instigă mânia victimei, făcând-o să se piardă cu firea și să răspundă într-un mod negativ;

2. *Comments* (comentarii) – presupune postarea de răspunsuri negative și denigrante la adresa unor fotografii, clipuri video sau mesaje, postate de o anumită persoană în mediul online;

3. *Trickery* (înșelăciunea) – este actul câștigării încrederii unei victime, astfel încât aceasta să dezvăluie secrete sau informații stânjenitoare, pe care agresorul le postează online. Agresorul îi insuflă victimei sale un fals sentiment de securitate și de prietenie, înainte de a-i înșela încrederea;

4. *Fraping* (sabotarea) – presupune modificarea neautorizată a informațiilor de pe pagina personală a unei persoane, într-un context offline, atunci când victima își lasă telefonul/computerul deblocat sau în condițiile în care nu își restricționează accesul la dispozitive. Sabotarea include și comunicarea din numele victimei cu persoane cunoscute/necunoscute, pentru a-i denigra reputația;

5. *Fake profiles* (profiluri false) – sunt profilurile create de către agresorii cibernetici ce își însușesc identitatea altor persoane, cu scopul de a facilita comunicarea cu victimele lor.

Înafara acestor situații, cu excepția punctului 3, cazurile când anonimii intră în discuții unu-la-unu sunt mai rar întâlnite, lucru care este ușor de înțeles dacă luăm în considerație faptul că anonimii sunt cei care cel mai mult iubesc bullying-ul public. Aceștia nu s-ar mulțumi să ducă convorbiri unilaterale cu o singură persoană din cel puțin două motive: 1) pentru că riscă să dea peste un agresor asemeni lui și să nu facă față unei asemenea provocări, și 2) într-o discuție privată, victima poate oricând să-i dea block ceea ce s-ar solda cu un eșec total al intențiilor pe care acesta/aceasta le-a avut inițial. În plus, e mult mai ușor de agresat pe cineva atunci când te susțin un număr de „n-zeci” de persoane. Astfel, pentru a ne proteja de orice formă de bullying și mai ales de cyber-bullying, trebuie în primul rând să fim atenți la ceea ce postăm în mediul online,

începând de la informațiile cu caracter personal ce ne privesc atât pe noi cât și pe alții, cât și la comentariile sau opiniile pe care le exprimăm în mediul online. Uneori bullying-ul poate degenera dintr-o situație de conflict după ce părțile nu au reușit să ajungă la un consens.

Consecințele legate de schimbările de putere și de decăderile etice din spațiul cibernetic, sugerează o obligație a adulților și a instituțiilor publice, care influențează viața cotidiană, să lucreze pentru o mai bună supraveghere și atenție la acțiunile din online, indiferent că acestea se referă la copii, adolescenți, tineri sau adulți în toată firea. În Republica Moldova sunt două instituții importante care pe lângă legislația în vigoare și a Convenției Europene a Drepturilor Omului, se ocupă, prin activitatea de profil de ocrotirea oamenilor atât în mediul online cât și offline. Acestea sunt Consiliul pentru Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității care se ocupă nemijlocit cu ajutorul celor care se confruntă cu discriminarea de orice tip, oferă sprijin moral, juridic și pun în dispoziție persoanelor informația actuală în acest domeniu; și Centru pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, care urmăresc ca informațiile personale ale cetățenilor să fie protejate, cetățenii să fie informați despre drepturile pe care le au în legătură cu datele lor personale, cum să le protejeze și cum să îi tragă la răspundere pe cei ce încalcă confidențialitatea acestora. De aceea este just ca în orice situație să ne adresăm pentru sprijin la instituțiile de stat ce au menirea să protejeze viața și integritatea cetățenilor RM și a persoanelor aflate pe teritoriul țării noastre.

Concluzii

Așadar, atâta timp cât există internet și persoane care nu sunt de acord cu părerile sau modul nostru de a fi, suntem permanent expuși riscului de a fi victima cyber-bullying-ului. Internetul a transformat modul în care interacționăm cu semenii noștri și a deschis căi de comunicare agresivă și de hărțuire în mediul virtual, ceea ce a generat preocupări legate de siguranța acestui mediu. Garantarea unui mediu virtual sigur necesită o înțelegere aprofundată a riscurilor cu care se confruntă oamenii în regim online, precum și a soluțiilor posibile pentru reducerea acestora. Cyberbullying-ul este una dintre cele mai semnificative problemele care poate apărea în mediul virtual, de aceea, este foarte important ca tinerii și adulții să cunoască strategiile elementare de prevenire a hărțuirii cibernetice, și anume: *autoeducarea* - pentru a preveni hărțuirea cibernetică, trebuie ca atât tinerii cât și adulții să înțeleagă exact ce constituie cyberbullying-ul, cum și unde se desfășoară; încurajarea oamenilor să nu dezvăluie informații de identificare, în mediul online; configurarea setărilor de confidențialitate - restricționarea accesului la propriul profil pentru persoanele necunoscute; căutarea numelui propriu pe toate motoarele de căutare pentru a urmări ce informații personale sau fotografii apar (în cazul în care apar informații pe care cyberbullies le pot folosi, acestea trebuie eliminate); ignorarea și ștergerea mesajelor de la persoane necunoscute; limitarea, în mod corespunzător, a ceea ce persoanele postează online; implicarea părinții și altor adulți responsabili de siguranța adolescenților în monitorizarea corespunzătoare a activității acestora în mediul online, utilizarea adreselor IP pentru urmărirea și blocarea agresorilor; schimbarea contului de utilizator, în momentul în care începe hărțuirea cibernetică. Așadar, conchidem că, primul ajutor pentru fiecare e propria persoană. Atunci când ne confruntăm cu diverse forme ale bullying-ului, trebuie să luăm rapid măsuri, iar în caz de necesitate să apelăm la persoane terțe pentru ca aceste acțiuni să înceteze. Și nu în ultimul rând, să reținem că "Dreptul tău se încheie acolo unde începe dreptul altcuiva".

Referințe:

1. Lazariuc, C. *Măsuri în prevenirea și contracararea mobbing-ului la locul de muncă la nivelul Uniunii Europene*. În: Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific: conf. șt. interuniv., 7 aprilie 2017; pp. 118-142. ISBN 978-9975-45-498-8.
2. Belsey, B. *Cyberbullying: An emerging threat to the "always on" generation*. March, 2019 [accesat 10.02.2021]. Disponibil: <http://www.billbelsey.com/?p=1827>
3. Vevera, A.V., Albescu A. R. *Hărțuirea psihologică*. În: *Romanian Journal of Information Technology and Automatic Control*, Vol. 29, No. 2, 2019, p. 63-68.